

Austatud lugeja!

Elame infoühiskonnas. Ühest küljest tähendab see info kättesaadavust. Tänu Internetile jõuab meieni teave igast maailma nurgast ning selleks kulub vaid silmapilk. Teisest küljest tähistab infoühiskond teabe olulisust igapäevaelus. Loomulikult oli ka kiviajal informatsioon oluline. Eluliselt oluline oli teada, kus mammutid jooksevad või kui kaugel on vaenlase hõim. Kuid taolises aeglaselt muutuv asjas piirduski oluline teave eelkõige enda elus hoidmiseks vajalikuga. Tänapäeval, kus nii toit kui turvalisus peaksid olema kõigile kättesaadavad, on vajaliku teabe ring laienenud. Ühest küljest on see ühiskonna standard, et teadmistest peetakse lugu, teiselt poolt väljendub see teadmiste hindamine ka rahas, sest paremal elujärjel on laiade teadmistega spetsialistid. Kuid mitte üksnes töö ei sunni meid muutuvate oludega kursis hoidma. Teaduse ja tehnika areng tungib järjest rohkem ka igapäevaelu, kus üha enam tuleb teha valikuid, mille langetamine vaid kulli-ja-kirja-meetodil ei pruugi anda kõige paremaid tulemusi.

Internet on infoühiskonna võtmesõnaks. Ülemaailmne arvutivõrk pole vaid passiivne info hankimise koht, vaid dialoogi arendamise võimalus. Koos Internetiga on igaühel, kes seda vähegi soovib, võimalik oma mõtteid piiramatule auditooriumile levitada. Peale enesetsensuuri muud tsensuuri pole, sageli pole see ka tehniliselt võimalik. See ongi paljude inimeste jaoks sõnavabadus – täielik õigus ilma ühegi piirita öelda absoluutselt kõike absoluutselt kõige ja kõigi kohta.

Kuid tsensuuri puudumine pole omane mitte üksnes Internetile. Totalitaarsest ühiskonnast tulnuna suhtume halvaksõnaga igasugustesse sõnavabaduse piirangutesse, nähes sageli ka toimetajatöötsensuuri. Alles mõni aeg tagasi vastavateemalisi kirjutisi lugedes nõustun kindlalt nendega, kes nägid toimetajates välja oma näo ja maine hoidjaid, mitte sõnavabaduse piirajaid. Interneti puhul on ainsaks maine eest hoolitsejaks kirjutise autor ise, kes aga sageli jääb anonüümseks. Kas aga saame rääkida mainest, kui me ei saa rääkida isikust?

Sõnavabadus on teadupärast üks põhiõigustest. Nagu ajakirja kaanelt lugeda võisite, on mitmed käesoleva „Juridica“ numbri artiklid keskendunud põhiõigustele, sealhulgas nende piirangutele. Nagu näitab ka seni ainus Eesti suhtes Euroopa Inimõiguste Kohtus langetatud otsus, ollakse maailmas seisukohal, et ükski õigus, ka sõnavabadus, pole piiramatu. Ikka võib seda piirata kellegi teise õiguste kaitseks. Mul on heameel, et käesolevas „Juridica“ numbris on meil võimalik lugejani tuua maailmas väga tuntud õigusfilosoofi prof R. Alexy artikkel põhiõiguste kollisioonist ja selle lahendamise võimalustest. See artikkel ja käesolevas numbris sisalduv R. Maruste kirjutis sõnavabadusest on materjal, mida ehk iga jurist peaks lugema, eriti nüüd, pärast nn Tammeri kohtuasja läbivaatamist Strasbourg'is. On ju mitmel pool olnud juba kuulda, et enam ei teata, mida võib kirjutada ilma kohtulaua ette sattumise hirmuta, mida mitte. Vastupidi, usun, et see lahend aitab selle küsimuse ühiskonnas selgeks rääkida. Kohtu seisukohad peaks siin olema heaks suunanäitajaks.

Kui küsida aga provotseerivalt: kas pole õigus siin lihtsalt vanamoeline, infoühiskonna võimalusi ja vajadusi mitteametav? Võib ju öelda, et minnakse lihtsama vastupanu teed, kontrollides seda, mida on võimalik kontrollida, piirates neid, kes oma nime all midagi avaldavad. Internet koos anonüümsete autorite räige sõimuga kellegi aadressil jäetakse puutumata! Tegelikult ei jäeta, arvestatakse lihtsalt auditooriumi haritusega, oskusega ise õigeid valikuid teha. Alati on neid, kes on plangule sodinud, kirjutanud, et see või teine on loll, jättes aga kraapsjalgade autori targu mainimata. Keelamine siin ei aita. Mõõdakäijast sõltub, millena ta neid sirgeldisi võtab. Ühiskond eeldab, kui ta suudaks näha selles vaid värvilaiku, mitte kui teksti, millel on tähendus.

Katrin Prükk

